

Карпенко Є. С., здобувачка вищої освіти;
Лисенко Л. І., канд. наук із соц. комунікацій, доцентка
кафедри журналістики ПНПУ імені В. Г. Короленка

СПЕЦИФІКА ВІЗУАЛЬНОГО СКЛАДНИКА СУЧАСНОЇ РЕПОРТАЖИСТИКИ

У статті представлений аналіз особливостей використання графічно створених зображень у матеріалах провідного репортажного видання України «The Ukrainians». Проаналізовано види візуального супроводу, визначено їх завдання та окреслено специфіку роботи із зображальними формами під час війни. Під час відбору візуального складника до текстового матеріалу виникає питання достовірності зображення, його компонентів, на які варто звернути увагу. Роль візуального складника в репортажистичі передбачає апеляцію до емоційної реакції аудиторії, а інтерес до нових медіаформ зумовлений запитом суспільства на атрактивність матеріалів. Адаптація медіа до потреб сучасної аудиторії настільки ж важлива, як і критичне осмислення нових форматів щодо дотримання журналістської етики та професійних стандартів.

Ключові слова: репортаж, фотографія, ілюстрація, графічно створене зображення.

Сучасне суспільство можна охарактеризувати як «естетикозалежне» від візуальних форм. Медіаресурсам доводиться адаптуватися та шукати нові способи представлення контенту для своїх матеріалів, не забуваючи про специфіку роботи під час війни. Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням інтересу до різних візуальних медіаформ, зокрема проблем їх доцільності, достовірності і об'єктивності. Сучасна репортажистика швидко реагує на зміни медійних тенденцій, що відображається на її мультимедійному, а саме візуальному складнику.

Об'єктом дослідження є репортажистика видання «The Ukrainians», а предметом – особливості візуального супроводу репортажів.

Мета наукової розвідки полягає у з'ясуванні ролі, видів та специфіки візуального супроводу сучасної репортажистики (на прикладі проєктів видання The Ukrainians).

Володимир Павлів визначає поняття репортажу як «немалий за обсягом журналістський матеріал, тому фото чи інші ілюстрації покликані мобілізувати увагу аудиторії, збуджувати образне мислення, впливати на ту частину емоційного спектру, на яку не змогло вплинути слово» [5, с. 9]. Візуальний складник у репортажистичі та загалом у журналістичі – це один з видів комунікації, тобто візуальна комунікація, завдяки якій є можливість підтримувати зв'язок з реципієнтом і відтворювати, оживлювати, доповнювати текст. Гарі Ембер та Маріо Мінічелло зауважують,

що ілюстратор виступає як особливий тип візуального журналіста, який фіксує динаміку розгортання подій за допомогою своїх робіт. Репортаж поєднує в собі замальовку зовнішнього світу, а також прагнення зрозуміти і передати історію за допомогою візуальної мови. У історичному дискурсі художники та дизайнери завжди перебували під впливом змін у технологіях і були першими, хто пристосовувався до них [8, с. 1–4]. Елементи розповіді формують сенс, перетворюючи кожную фотографію із простого знімка на захопливу історію. Завдяки візуальному супроводу реципієнт перевтілюється у очевидця події.

Візуальна частина може бути портретною, пейзажною, вуличною, документальною фотографією, а також у вигляді графічно створеного зображення. Головною метою для усіх різновидів залишається достовірне та всебічне зображення предмета. Кожна фотографія має змогу розповісти історію. Оволодівши техніками (композицією, світлом, перспективою, деталізацією, створенням серії), фотограф може підняти семантичний рівень зображення: від простих знімків до потужних оповідань. Завдяки графічно створеному зображенню автор може вчитися по-новому комунікувати з аудиторією, реагувати на розвиток медіаформ, актуалізуючи уяву та мислення реципієнта, показуючи, ілюструючи дійсність. У своїй роботі «Репортажна ілюстрація: візуальна журналістика» Гарі Ембері та Маріо Мінічелло визначають відмінність між об'єктивом камери та оком ілюстратора в тому, що художники безпосередньо інтерпретують те, що вони бачать, малюючи; малювання – це одночасно і мисленнєвий, і фізичний процес. Це дає змогу художнику бути вибіркоким, водночас камера, що працює за принципом «наведи і знімай», фіксує все, що потрібно відредувати на пізнішому етапі. На противагу цьому, художник обирає, що малювати, коли він малює. Це має ефект спрямування уваги глядача на основну ідею історії. Ось чому репортажі, як-от про воєнне мистецтво, чи то соціальна документалістика, міські замальовки, репортажі із зали суду залишаються життєво важливою частиною масмедіа та мистецтва [8, с. 10].

Також дослідники зауважують, що роботи воєнних художників стали з'являтися на шпальтах газет, тому що їх зміст переносив читача в такі місця, куди він ніколи б не наважився піти, і це збільшувало продажі газет [8, с. 4]. У репортажі видання «The Ukrainians» авторства Ольги Меньяйло, Олесі Яремчук та з фотографіями Данила Павлова «Щоденник із підвалу. Історія Ольги Меньяйло, вцілілої мешканки села Ягідне на Чернігівщині, яке росіяни перетворили на концтабір» [4] обкладинкою є фотографія. Фотографія – це не тільки про знімок, який розповідає усе без прихованих сенсів. Фотографічний супровід до репортажу також може бути метафоричним, із прихованим змістом, образним – не нівелюючи важливість дотримання документальної фактологічності у ньому. На зображенні ми бачимо календар, який викреслений на стіні підвалу, і це зображення може містити безліч сенсів, які аудиторія розкодує: від почуття жаху й до відчуття надії; візуалізації людини, яка накреслювала чимось гострим ці цифри, сподіваючись та чекаючи;

людини, що рахує, щоб бути при пам'яті та не збитися з відчуття контролю й розуміння хоча б часопросторових ознак. Але водночас фото залишається чітким, документальним елементом, основне завдання якого показати факт – щоденник, нотатки, дні, підвал, місяць, числа. А текстовий супровід не дає загубитися читачу у власних роздумах й розповідає реальну історію. Проте фотограф Євген Малолетка у інтерв'ю для видання LB.ua говорить: «Ми живемо в час, інформаційно навантажений зображеннями, де зображення важить більше, ніж текст» [2]. Отже, зображення дійсно виходить на новий рівень і часто функціонує окремо, тому відбирати фото треба дуже ретельно з критичною думкою доцільності того чи того зображення.

Текст авторства Олени Лівіцької «Найбільше тремтіла М. Луцький суд над шістдесятниками крізь життя Марії, яку винесло на задвірки» [3] проілюстрований Дарією Ковтун. На першій ілюстрації можна помітити головну героїню матеріалу – Марію. У тексті розповідається, що вона вчителька. Також про це може свідчити стереотипна зачіска жінки як елемент деталізації й інтуїтивної здогадки. З тексту стає очевидним контекст її затримання та допиту, що зображений на ілюстрації. У репортажі наявний детальніший опис героїв: «У кабінеті сиділа людина в сірому. Сірі стіни КДБ – біля старого цвинтаря в Луцьку і під самим інститутом. Коридор довгий і темний. У кабінеті слідчого Ковтуна Марію спершу тримали більш як добу і без упину вели допит. Вона розуміла, що вони багато знають, фактично – все. Навіть про хвору матір, про стосунки з Іващенко, про лекції на квартирах і вірші» [3], хоча з ілюстрації можна легко ідентифікувати, хто вони: за символами, одягом, позою, поведінкою, приміщенням.

Репортаж Єви Райської з ілюстраціями Анастасії Хаджинової «Дім із каменю і троянд» [6] демонструє інший аспект, а саме: чому може виникнути проблемність сприйняття такого виду зображення. На головному зображенні – графічно намальований, масштабований чоловік, розташований на фоні гострих шпиль будівлі. За допомогою колористики та деталей (місяць, зірки) можна розкодувати нічний час доби. Ще одним елементом є метелик на коліні чоловіка. Використання такого типу зображень викликає питання точності, документальності. Якщо попередні візуальні форми чітко відображали об'єкт, місце, жінку, то заголовкова ілюстрація до цього репортажу є художньою інтерпретацією, яка не передає чіткої фотографічної картини. У ній немає документальності. З тексту стає зрозумілим, що ця ілюстрація про Крим, про головного героя Джамала Джамгірова, але вона не може функціонувати окремо, як попередні. Це – декоративний елемент, і в цьому є небезпека поєднання такої ілюстрації з жанром, адже репортажистика передбачає передати відчуття присутності, документальну точність та фактологічність, уникаючи романтизації. Важливо зазначити, що в умовах війни суспільство психологічно вразливе, і це може відобразитись у різкій недовірі, розчаруванні, запереченні, ретравматизації. Однак перевагою таких зображень стають новизна, незвичність,

цікавість. Вони привертають увагу аудиторії, активізують мислення та уяву, зберігаючи дійсність об'єкта.

Національна асоціація пресфотографів з метою лобіювання найвищої якості візуального супроводу встановлює таке:

1. Бути точним і вичерпним у представленні об'єктів.
2. Не маніпулювати інсценованими фотографіями.
3. Дотримуватися повноти та надавати контекст під час фотографування чи запису об'єктів. Уникати стереотипів. Уникати упереджень у своїй роботі.
4. Приділяти особливу увагу вразливим суб'єктам і виявляти співчуття до жертв злочинів чи трагедій. Але потрібно бути обережними з чутливими темами.
5. Редагування має підтримувати цілісність змісту та контексту зображень. Не маніпулювати зображеннями, не додавати чи не змінювати їх будь-яким способом, який може ввести глядачів в оману або спотворити об'єкти [9].

Ці пункти передбачені для фотографії, але графічно створені зображення також мають підпорядковуватись цим рекомендаціям.

Висновки. Зацікавленість у різних візуальних медіаформах зумовлена запитом суспільства, а основна роль візуального складника у репортажистичі – передати відчуття, що можуть здаватися дивними, незрозумілими, але ґрунтуються вони на правді, у чому й зберігається документальність і точність жанру. Мстислав Чернов у інтерв'ю для Ukrainian Association of Professional Photographers зауважує: «Навіть якщо ми бачимо щось, що мені не подобається, з чим я не згоден – ми все одно це бачимо. Тобто ми зберігаємо персональну перспективу, але все ж таки розповідаємо чесно. Це і цінується в сучасному мистецтві: можливість та вміння сфокусуватися на чомусь і розповідати історії, зберігаючи фокус» [7].

Отже, це має бути правда, яка дивиться у дзеркало. Правда, яка відображається у об'єктиві. Правда, яка передається у відчуттях ілюстратора. Робити це потрібно не маніпулюючи, не вигадуючи – абсолютно істинно. У який спосіб це зроблено, чи то ілюстрація, чи то фотографія – вибір автора доцільності категорії, яка зможе краще занурити реципієнта у відтворювану дійсність. Адам Міхнік, засновник видання «Gazeta Wyborcza», розповідаючи про репортаж, зазначив: «Репортаж називали мистецтвом, яке дозволяє побачити в краплі води море» [1]. Тож візуальний складник має виконати свою функцію – показати краплю води в морі.

Список літератури

1. Головка Х. Специфіка роботи журналіста під час підготовки літературного репортажу. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2018. Вип. 43. С. 118–124. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/download/8335/8289> (дата звернення: 09.04.2024).

2. Євген Малолетка: «Ми плакали, коли бачили, як у Маріуполі помирають діти. Але ми мали все це фотографувати». *LB.ua*. 20.11.2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/11/20/536109_ievgen_malolietka_mi_plakali_koli.html (дата звернення: 09.04.2024).
3. Лівіцька О. Найбільше тремтіла М. Луцький суд над шістдесятниками крізь життя Марії, яку винесло на задвірки. *The Ukrainians*. 24.01.2024. URL: <https://reporters.media/najbilshe-tremtila-m/> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Меньяйло О., Яремчук О., Павлов Д. Щоденник із підвалу. Історія Ольги Меньяйло, вцілілої мешканки села Ягідне на Чернігівщині, яке росіяни перетворили на концтабір. *The Ukrainians*. 01.03.2024. URL: <https://reporters.media/shhodennyk-iz-pidvalu/> (дата звернення: 09.04.2024).
5. Павлів В. Репортаж: між фактами та емоціями: практичний посібник для журналістів. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. 120 с.
6. Райська Є. Дім із каменю і троянд. *The Ukrainians*. URL: <https://reporters.media/dim-iz-kamenu-i-troyand/> 28.08.2024. (дата звернення: 09.04.2024).
7. Тільки правда може зупинити цю війну. Ексклюзивне інтерв'ю з режисером Мстиславом Черновим після отримання «Оскара». *UAPP*. 13.03.2024. URL: <https://www.ukrainianphotographers.com/post/mstyslav-chernov-exclusively-interview> (дата звернення: 09.04.2024).
8. Embury G. Reportage illustration: Visual journalism. 2018. 166 p.
9. NPPA. The voice of visual journalists. URL: <https://nppa.org/> (дата звернення: 09.04.2024).